

Da Strindberg døde, var han verdensberømt, men fremdeles omstridt og fremdeles i store økonomiske vanskeligheter.

Av all den elendighet han gjennomgikk som dikter, ble han faktisk spart for det verste av alt: å bli opphøyet i helgenstanden. Man har stadig offisielt lov til å skrive nedsettende om Strindberg, fordi man den dag i dag - etter at psykoanalysen, hele den moderne psykiatri, to verdenskriger og den kjernefysiske opprustning har bearbeidet menneskeheten - ikke har nådd den innsikt i menneskenaturen som var selve utgangspunktet hos Strindberg.

Antagelig finnes det i hele verdenshistorien neppe noen dikter som har fått så mye dårlig kritikk som Strindberg. Hvis man bare kjente ham fra teaterkritikkene, ville man anta at det dreiet seg om en fullstendig ubegavet skribent, uten anelse om menneskeskildring; om livets realiteter eller i det hele tatt om kunsten å skrive.

I Norge har man ved siden av sin manglende forståelse for Strindberg også en spesiell uvilje mot ham fordi han truer Ibsens stilling. Og for hvert år som er gått siden de to døde, har han truet den mer. Det skyldes følgende:

Åndelig talt døde Ibsen barnløs. Hva han avsluttet, hadde ingen fortsettelse. Ibsen fullkommengjorde og avsluttet. Han var en perfekt dramaturg, og hadde en perfekt livsanskuelse. Innen Ibsens kosmos går regnestykket opp. Menneskene er karakterer i tradisjonell forstand; de lever i en meningsfylt og moralsk verden; får dyden ikke sin lønn på denne siden av graven så får den det hinsides, den blir registrert av verdensordenen, - eller i det minste er den en lønn i seg selv. Ibsens filosofiske utgangspunkt er overleverte moralske idealer og forestillinger om idealer, - og han blir hele sitt liv innenfor disse tankebaner: Verden er ordnet, moralsk, logisk. Han vil ikke ha det annerledes. Den borgerlige verden avsluttes med Ibsen.

Strindberg står på den andre siden av vannskillet; han er et moderne menneske i en helt annen forstand. Han undersøker, iakttar og beskriver. Han er langt mindre perfekt enn Ibsen, men han påbegynte noe nytt.

Hans livsanskuelser er vekslende, de er i forandring, han motsier seg selv, han forandrer både sitt innhold og sin dramatiske form; han var den første til å innføre den brutaleste naturalisme og han var den første til å bryte med naturalismen igjen. Inntil kort før sin død var han lidenskapelig opptatt med praktisk teater, med å forandre teatret, med å eksperimentere. På det rent teatermessige plan er Strindberg blitt en inspirator, hvor Ibsen er blitt en belastning, en urokkelig gravsten som bevarer den teaterform som Ibsen behersket og derfor ville beholde uforandret. I den dramatiske verdenslitteratur har Strindberg mange etterkommere, Ibsen ingen.

August Strindbergs forfatterskap var enormt; det er uhomogent og variert, - og som nesten alle forfattere har han sentrale verk og mindre sentrale verk, fullkomne og ufullkomne ting. Mange av de ufullkomne ting er nødvendige forutsetninger for de sentraleste ydelser, og det er en umenneskelighet å forlange at en fruktbar dikter bare skal etterlate seg uklanderlige høydepunkter.

Femti år etter hans død er det tydeligere enn noensinne, hvilken livskraft hans verk har hatt. O'Neill, Sartre, hele den "absurde" gruppen av modernistiske utlendinger i Paris og mange andre er Strindberg-ætlinger og kan ikke tenkes uten ham. Og ser man nøyer etter i Strindbergs verk, da vil man finne den lille overraskelse, at spirene til det fremtidige ofte nettopp er å finne i hans minst påaktede, minst spilte, og mest kritiserte stykker.

(Utdrag av en artikkel av Jens Bjørneboe fra 1963)